

DECIZIA nr.219
din 10 aprilie 2024

**referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.2 alin.(5) din
Legea nr.340/2009 privind formularea de către România a unei declarații în baza
prevederilor art.35 paragraful (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană**

Publicată în Monitorul Oficial nr.1044 din 17.10.2024

Marian Enache	- președinte
Mihaela Ciochină	- judecător
Cristian Deliorga	- judecător
Dimitrie-Bogdan Licu	- judecător
Laura-Iuliana Scânteii	- judecător
Gheorghe Stan	- judecător
Livia Doina Stanciu	- judecător
Elena-Simina Tănăsescu	- judecător
Varga Attila	- judecător
Daniela Ramona Marițiu	- magistrat-asistent

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.2 alin.(5) paragraful final din Legea nr.340/2009 privind formularea de către România a unei declarații în baza prevederilor art.35 paragraful (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană, excepție ridicată, din oficiu, de instanța judecătorească în Dosarul nr.3507/111/2016/a5 al Curții de Apel Oradea – Secția penală și pentru cauze cu minori. Excepția formează obiectul Dosarului Curții Constituționale nr.2107D/2019.

2. Dezbaterile au avut loc în ședința publică din 19 martie 2024, cu participarea reprezentantei Ministerului Public, procuror Nicoleta-Ecaterina Eucarie. Dezbaterile au fost consemnate în încheierea de ședință din acea dată, când, având în vedere cererea de întrerupere a deliberărilor pentru o mai bună studiere a problemelor ce formează obiectul cauzei, Curtea, în conformitate cu dispozițiile art.58 alin.(3) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, a amânat pronunțarea pentru data de 10 aprilie 2024, când a pronunțat prezenta decizie.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, reține următoarele:

3. Prin Încheierea penală nr.1/R din 18 iunie 2019, pronunțată în Dosarul nr.3507/111/2016/a5, **Curtea de Apel Oradea – Secția penală și pentru cauze cu minori a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.2 alin.(5) paragraful final din Legea nr.340/2009 privind formularea de către România a unei declarații în baza prevederilor art.35 paragraful (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană**, excepție ridicată, din oficiu, de instanța judecătorească, o dată cu soluționarea recursului formulat împotriva dispoziției de suspendare a judecării cauzei în cadrul căreia s-a dispus sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene cu cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare.

4. **În motivarea excepției de neconstituționalitate**, instanța judecătorească invocă Decizia Curții Constituționale nr.599 din 21 octombrie 2014. Întrucât, potrivit dispozițiilor criticate, soluționarea recursului împotriva dispoziției de suspendare a judecării cauzei în cadrul căreia s-a dispus sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene cu cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare se realizează doar cu participarea procurorului de ședință, fără citarea părților, instanța judecătorească apreciază că dreptul la un proces echitabil al părților, în componentele sale referitoare la contradictorialitate și oralitate, este încălcat.

5. Potrivit prevederilor art.30 alin.(1) din Legea nr.47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

6. **Avocatul Poporului** apreciază că excepția de neconstituționalitate este întemeiată, textul criticat nerespectând exigențele soluționării cauzei în mod echitabil, în condiții de contradictorialitate și oralitate, și nici dreptul la apărare. Prin imposibilitatea participării la ședința de judecată, în situația prevăzută prin textul criticat, părțile nu își pot formula propriile apărări, în cadrul unei proceduri contradictorii și orale, fiindu-le, astfel, încălcate dreptul la apărare și dreptul la un proces echitabil. Prevederile legale criticate încalcă principiul egalității armelor între acuzare și apărare, care presupune

ca fiecare parte din procesul penal să își poată prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație defavorabilă în raport cu adversarul său. Or, lipsa dezbaterilor contradictorii din procedura de soluționare a recursului împotriva încheierii prin care instanța se pronunță asupra suspendării judecării în cazul sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene nu oferă garanțiile procesuale specifice dreptului la un proces echitabil și dreptului la apărare.

7. Legiuitorul, pe lângă obligația de a oferi oricărei persoane posibilitatea efectivă de a se adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime, trebuie să imprime acestei posibilități un caracter echitabil, care să confere plenitudine de exercițiu prin atingerea finalității urmărite. Echitatea procedurii consacrate de art.21 alin.(3) din Constituție reprezintă o valorificare explicită a dispozițiilor art.6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Așa fiind, aspectele legate de respectarea dreptului la un proces echitabil se examinează în funcție de ansamblul procesului și de principiile proprii de organizare a fiecărei proceduri. În final, face referire la Decizia Curții Constituționale nr.599 din 21 octombrie 2014.

8. **Președinții celor două Camere ale Parlamentului și Guvernul** nu au comunicat punctele lor de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, punctul de vedere al Avocatului Poporului, raportul întocmit de judecătorul-raportor, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr.47/1992, reține următoarele:

9. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art.146 lit.d) din Constituție, precum și ale art.1 alin.(2), ale art.2, 3, 10 și 29 din Legea nr.47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

10. **Obiectul excepției de neconstituționalitate** îl reprezintă dispozițiile art.2 alin.(5) din Legea nr.340/2009 privind formularea de către România a unei declarații în baza prevederilor art.35 paragraful (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.786 din 18 noiembrie 2009, cu următorul conținut: „*Încheierea prin care instanța se pronunță asupra suspendării judecării poate fi atacată cu recurs la instanța superioară, în termen de 72 de ore de la pronunțare, pentru cei prezenți, sau de la comunicare, pentru cei lipsă. Calea de atac se soluționează prin încheiere, în camera de consiliu, fără citarea părților; hotărârea este definitivă.*” Deși potrivit încheierii de sesizare obiectul excepției îl reprezintă dispozițiile art.2 alin.(5) paragraful final din Legea nr.340/2009, Curtea observă că paragraful final al dispoziției criticate se referă la caracterul definitiv al hotărârii pronunțate cu ocazia soluționării recursului împotriva încheierii prin care instanța se pronunță asupra suspendării judecării ca urmare a sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene, însă din motivarea excepției de neconstituționalitate rezultă că instanța judecătorească apreciază ca fiind neconstituțională posibilitatea judecării căii de atac „fără citarea părților”. Prin urmare, Curtea va supune controlului de constituționalitate această din urmă sintagmă.

11. În opinia autoarei excepției de neconstituționalitate, instanța judecătorească, susține că textul legal criticat contravine prevederilor constituționale cuprinse în art.21 alin.(3) referitoare la dreptul la un proces echitabil. De asemenea, sunt invocate prevederile art.6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

12. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea observă că Legea nr.340/2009 reglementează condițiile și procedura aplicabile în cazul solicitării transmise Curții de Justiție a Uniunii Europene de a se pronunța, cu titlu preliminar, asupra unei întrebări ridicate într-o cauză de orice natură și care se referă la validitatea sau la interpretarea unuia dintre actele prevăzute la art.35 paragraful (1) din Tratatul privind Uniunea Europeană. Astfel cum prevede art.2 alin.(1) din actul normativ anterior menționat [„*într-o cauză de orice natură*”], dispozițiile acestuia se vor aplica, fără distincție, în orice cauză, indiferent de natura acesteia (civilă, penală, fiscală etc).

13. Curtea reține că excepția de neconstituționalitate a fost invocată într-o cauză penală în care inculpații au fost trimiși în judecată pentru săvârșirea unor infracțiuni de corupție. Având în vedere cele anterior expuse, Curtea constată că analiza temeiniciei criticilor de neconstituționalitate formulate în prezentul dosar trebuie realizată exclusiv din perspectiva naturii penale a cauzei în care excepția a fost invocată.

14. Curtea observă că dispozițiile art.2 alin.(1) și (2) din Legea nr.340/2009 reglementează posibilitatea/obligația instanței judecătorești (în funcție de etapa procesuală în care se află cauza) de a sesiza Curtea de Justiție a Uniunii Europene, din oficiu sau la cerere, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege. Corelativ, legiuitorul, prin dispozițiile art.2 alin.(3) din legea anterior menționată, a prevăzut două cazuri de suspendare a cauzei, după cum urmează: un caz de suspendare facultativă [în cazul incidenței art.2 alin.(1) din Legea nr.340/2009] și un caz de suspendare obligatorie [în cazul incidenței art.2 alin.(2) din Legea nr.340/2009].

15. Referitor la încheierea prin care instanța se pronunță asupra suspendării judecării, legiuitorul a prevăzut calea de atac a recursului, competența de soluționare a acestuia aparținând instanței superioare celei care a sesizat Curtea de Justiție a Uniunii Europene. În ceea ce privește soluționarea căii de atac anterior menționate, dispozițiile art.2 alin.(5) din Legea nr.340/2009 impun ca aceasta să se realizeze în camera de consiliu, fără citarea părților. Cu toate acestea, în cauzele penale, având în vedere natura acestora, dispozițiile anterior menționate nu pot fi disociate de prevederile Codului de procedură penală, trebuind interpretate și aplicate în corelație cu acestea.

16. Așa fiind, Curtea observă că în Codul de procedură penală se regăsesc dispoziții exprese referitoare la obligativitatea prezentei procurorului la judecarea anumitor aspecte ale procesului penal, legiuitorul utilizând în cuprinsul textului sintagma „*cu participarea procurorului*” [de exemplu, art.73 alin.(1), art.128 alin.(5) sau art.205 alin.(9) din Codul de procedură penală]. În ceea ce privește celelalte situații, în lipsa unor dispoziții exprese care să limiteze participarea procurorului, vor fi aplicabile dispozițiile art.363 alin.(1) din Codul de procedură penală, potrivit cărora „*participarea procurorului la judecată este obligatorie*”.

17. În legătură cu aceste prevederi, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii, prin Decizia nr.3 din 19 ianuarie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.150 din 2 martie 2015, a reținut că „dispozițiile art.363 alin.(1) din Codul de procedură penală, care consacră obligativitatea prezentei procurorului la judecată, instituie o regulă cu caracter general, incidentă ori de câte ori este vorba despre o activitate procesuală de judecată, inclusiv în materia căilor extraordinare de atac, în lipsa unei dispoziții exprese contrare”. Cu alte cuvinte, în lipsa unor mențiuni exprese în textul de lege referitoare la participarea sau neparticiparea procurorului la judecată, își vor găsi aplicarea dispozițiile art.363 alin.(1) din Codul de procedură penală, care instituie regula generală a participării procurorului la judecată.

18. Așa fiind, având în vedere cele anterior expuse, din economia textului de lege criticat și aplicând prevederile art.363 alin.(1) din Codul de procedură penală, Curtea apreciază că soluționarea recursului împotriva încheierii prin care instanța se pronunță asupra suspendării judecării ca urmare a sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene se va realiza, în camera de consiliu, fără citarea părților, cu participarea procurorului.

19. În ceea ce privește judecarea anumitor aspecte procesual penale cu sau fără citarea părților ori participarea procurorului, Curtea observă că s-a pronunțat prin Decizia nr.599 din 21 octombrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.886 din 5 decembrie 2014 [prin care a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.341 alin.(5) din Codul de procedură penală și a constatat că soluția legislativă potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra plângerii „*fără participarea petentului, a procurorului și a intimaților*” este neconstituțională], Decizia nr.663 din 11 noiembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.52 din 22 ianuarie 2015 [prin care a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art.341 alin.(10) din Codul de procedură penală, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „*fără participarea procurorului și a inculpatului*”, este neconstituțională], Decizia nr.166 din 17 martie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.264 din 21 aprilie 2015 [prin care a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluțiile legislative cuprinse în art.549¹ alin.(3) și (5) din Codul de procedură penală, potrivit cărora judecătorul de cameră preliminară/instanța ierarhic superioară ori completul competent se pronunță „*în camera de consiliu, fără participarea procurorului ori a persoanelor prevăzute la alin. (2)*”, sunt neconstituționale], Decizia nr.423 din 9 iunie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.538 din 20 iulie 2015 [prin care a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.488⁴ alin.(5) din Codul de procedură penală și a constatat că soluția legislativă potrivit căreia contestația privind durata procesului penal se soluționează „*fără participarea părților și a procurorului*” este neconstituțională], Decizia nr.496 din 23 iunie 2015 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.708 din 22 septembrie 2015 [prin care a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.335 alin.(4) din Codul de procedură penală și a constatat că soluția legislativă potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară hotărăște „*fără participarea procurorului și a suspectului sau, după caz, a inculpatului*” este neconstituțională] și Decizia nr.506 din 30 iunie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.539 din 20 iulie 2015 [prin care a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.459 alin.(2) din Codul de procedură penală și a constatat că soluția legislativă potrivit căreia admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se examinează de către instanță „*fără citarea părților*” este neconstituțională].

20. Observând jurisprudența sa în materie și analizând procedura de soluționare a contestației privind durata procesului penal, Curtea a statuat cu valoare de principiu că exigențele dreptului la un proces echitabil în componentele sale referitoare la contradictorialitate și oralitate, precum și principiul egalității armelor sunt aplicabile pe deplin și în acele proceduri care nu vizează fondul cauzei penale, în care nu se judecă o acuzație în materie penală, în sensul prevederilor art.6 din Convenție, iar prin

hotărârea pronunțată nu se dispune cu privire la vinovăția inculpatului sau la pedeapsa aplicată acestuia.

21. Astfel, prin Decizia nr.423 din 9 iunie 2015, precitată, paragraful 22, Curtea a constatat că „procedura reglementată la art.488⁴ – 488⁶ din Codul de procedură penală nu vizează fondul cauzei penale, prin procedura analizată nefiind judecată o acuzație în materie penală, în sensul prevederilor art.6 din Convenție, și nici faptul că, prin încheierea pronunțată, potrivit textului criticat, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța de judecată nu dispune cu privire la vinovăția inculpatului sau la pedeapsa aplicată acestuia, ci apreciază asupra duratei rezonabile a activității de urmărire penală sau de judecată, conform dispozițiilor art.488¹ alin.(1) din Codul de procedură penală. Cu toate acestea, având în vedere aspectele ce trebuie analizate de către instanța de judecată în vederea soluționării plângerii, Curtea apreciază că, în cadrul acestei proceduri, participanții la procesul penal trebuie să beneficieze de dreptul de a participa la ședința de judecată pentru a-și susține, în fața instanței, argumentele referitoare la caracterul excesiv sau rezonabil al duratei procesului penal, într-o procedură caracterizată prin contradictorialitate și oralitate, în caz contrar procedura analizată încălcând prevederile art.21 alin.(3) și art.24 din Constituție”.

22. Așa fiind, Curtea constată că, deși soluționarea recursului împotriva încheierii prin care instanța se pronunță asupra suspendării judecării ca urmare a sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene nu vizează fondul cauzei penale [nu este judecată o acuzație în materie penală, nu se dispune cu privire la vinovăția inculpatului sau la pedeapsa aplicată acestuia], acestei proceduri i se vor aplica, potrivit dezvoltărilor jurisprudențiale ale instanței de contencios constituțional, prevederile art.21 alin.(3) și ale art.24 din Constituție cu referire la exigențele de contradictorialitate și oralitate ale dreptului la un proces echitabil, precum și la principiul egalității armelor.

23. Curtea observă că, prin Decizia nr.506 din 30 iunie 2015, precitată, a sancționat, din perspectivă constituțională, dispozițiile procesual penale care permiteau soluționarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire, fără citarea părților, cu participarea, însă, a procurorului. Așa fiind, Curtea, prin decizia anterior menționată, paragrafele 26 – 28, a reținut că un aspect fundamental al dreptului la un proces echitabil constă în caracterul contradictoriu al procedurii și egalitatea armelor între acuzare și apărare. Cât privește contradictorialitatea, Curtea a reținut că acest concept reprezintă dreptul fiecărei părți de a participa la prezentarea, argumentarea și dovedirea pretențiilor sau apărărilor sale, precum și dreptul de a discuta și combate susținerile și probele celeilalte părți. Contradictorialitatea se traduce în aducerea la cunoștința celeilalte părți a argumentelor de fapt și de drept, pe de-o parte, și posibilitatea celeilalte părți de a răspunde acestora, pe de altă parte. Astfel, contradictorialitatea este, în primul rând, posibilitatea reală de a dezbate în fața judecătorului tot ceea ce este avansat în drept sau în fapt de către adversar și tot ceea ce este prezentat de acesta, probe sau alte documente. Din perspectiva protejării drepturilor omului, Curtea a observat că principiul contradictorialității este un element al principiului egalității armelor și al dreptului la un proces echitabil.

24. În ceea ce privește principiul egalității armelor – unul dintre elementele conceptului mai larg de proces echitabil, acesta presupune ca fiecare parte să dispună de posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație dezavantajoasă față de adversarul său. Curtea, prin Decizia nr.423 din 9 iunie 2015, precitată, paragrafele 31 și 32, a constatat că principiul egalității armelor și dreptul la apărare prevăd ca fiecare parte să dispună de posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație dezavantajoasă față de adversarul său. Or, din această perspectivă, prin absența dezbaterilor contradictorii, suspectul, persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente nu pot contesta, în niciun fel, susținerile contrare argumentelor lor. De aceea, în condițiile în care persoanele interesate ar fi citate, ar avea posibilitatea să se prezinte la dezbateri și, prin urmare, ar putea beneficia de dreptul de a-și exprima opiniile și de a răspunde nu numai la aspectele relevate reciproc, dar și la eventualele întrebări ale instanței de judecată. Astfel, din perspectiva contradictorialității, oralității și egalității armelor - exigențe ale dreptului la un proces echitabil -, legea procesual penală trebuie să prevadă posibilitatea părților, subiecților procesuali principali și procurorului de a dezbate, în mod efectiv, argumentele susținute cu privire la caracterul rezonabil sau nerezonabil al duratei procesului penal și că, așa fiind, pentru realizarea acestor garanții este necesară citarea lor.

25. Curtea reține, astfel cum s-a menționat anterior, că, potrivit textului de lege criticat, în cauzele penale soluționarea recursului împotriva încheierii prin care instanța se pronunță asupra suspendării judecării ca urmare a sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene va fi realizată fără citarea părților, dar cu participarea procurorului. Or, prin excluderea numai a părților de la soluționarea recursului împotriva încheierii prin care instanța se pronunță asupra suspendării judecării ca urmare a sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene, în cauzele penale, fără a se dispune expres cu privire la neparticiparea procurorului, acesta fiind prezent în temeiul normelor de generală aplicare ale art.363 alin.(1) din Codul de procedură penală, are loc ruperea echilibrului procesual. Așa fiind, în condițiile în

care participarea procurorului în procedura anterior menționată este obligatorie, în vreme ce părțile nu sunt citate, exigențele unui proces echitabil sunt înfrânte, întrucât nu se respectă egalitatea de arme între acuzare și apărare.

26. Curtea constată că soluționarea, în cauzele penale, a recursului împotriva încheierii prin care instanța se pronunță asupra suspendării judecătii ca urmare a sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene doar cu participarea procurorului plasează celelalte părți într-o poziție dezavantajoasă față de reprezentantul Ministerului Public. Astfel, acestea nu se bucură de posibilitatea reală de a aduce comentarii referitoare la tot ceea ce este avansat în drept sau în fapt de către procuror și la tot ceea ce este prezentat de acesta cu privire la procedura supusă judecătii.

27. În concluzie, Curtea reține că norma legală trebuie să prevadă citarea părților, fiind suficient să li se asigure acestora posibilitatea participării în această etapă procesuală, judecătorul putând decide asupra căii de atac și fără participarea părților, atât timp cât acestea au fost legal citate.

28. În consecință, Curtea constată că soluția legislativă cuprinsă în art.2 alin.(5) din Legea nr.340/2009, potrivit căreia soluționarea, în cauzele penale, a recursului împotriva încheierii prin care instanța se pronunță asupra suspendării judecătii ca urmare a sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene se realizează „fără citarea părților”, este neconstituțională, întrucât încalcă art.21 alin.(3) din Legea fundamentală.

29. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art.146 lit.d) și al art.147 alin.(4) din Constituție, precum și al art.1–3, al art.11 alin.(1) lit.A.d) și al art.29 din Legea nr.47/1992, cu majoritate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

Admite excepția de neconstituționalitate ridicată, din oficiu, de instanța judecătorească în Dosarul nr.3507/111/2016/a5 al Curții de Apel Oradea – Secția penală și pentru cauze cu minori și constată că soluția legislativă cuprinsă în art.2 alin.(5) din Legea nr.340/2009 privind formularea de către România a unei declarații în baza prevederilor art.35 paragraful (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană, potrivit căreia soluționarea, în cauzele penale, a recursului împotriva încheierii prin care instanța se pronunță asupra suspendării judecătii ca urmare a sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene se realizează „fără citarea părților”, este neconstituțională.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Curții de Apel Oradea – Secția penală și pentru cauze cu minori și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 10 aprilie 2024.